

Recenzja

osiągnięć naukowych i aktywności naukowej dra Wojciecha Bożka sporządzona w postępowaniu habilitacyjnym o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie Nauki Prawne

I. Podstawy prawne oraz kryteria przygotowania recenzji

Niniejsza recenzja dorobku i osiągnięć Pana Doktora Wojciecha Bożka („Habilitant”) została sporządzona w związku z powierzeniem mi funkcji recenzenta uchwałą nr 46a/2023 Rady Naukowej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego z dnia 31 marca 2023 r.

Podstawę prawną sporządzenia recenzji wskazującą na kryteria oceny osiągnięć Habilitanta stanowi art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023, poz. 742): dalej ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Przedmiotem recenzji, zgodnie z art. 221 ust 8 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, jest ocena czy osiągnięcia naukowe Pana Doktora Wojciecha Bożka ubiegającego się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym we wskazanych wyżej przepisach prawa powszechnie obowiązującego, a także czy są zgodne z regulacjami wewnętrznymi Uniwersytetu Szczecińskiego, tj. z § 42 uchwałą nr 85/2021 Senatu Uniwersytetu Szczecińskiego z dnia 29 września 2021 r.

Tak, zatem przeprowadzona w niniejszej recenzji weryfikacja formalna i merytoryczna opiera się na następujących kryteriach:

- 1) posiadanie stopień doktora;
- 2) posiadanie w dorobku osiągnięć naukowych stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: a) jedną monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2

lit. a ustawy lub b) jeden cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub c) jedno zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;

3) wykazanie istotnej aktywności naukowej Habilitanta realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

II. Wymóg posiadania stopnia naukowego doktora

Z przedstawionej dokumentacji wynika, że Pan Wojciech Bożek uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *„Działalność orzecznicza Głównej Komisji Orzekającej w prawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych – analiza głównych kierunków w dorobku orzeczniczym w latach 2010-2014”* której promotorem był prof. dr hab. Zbigniew Ofiarski, a recenzentami: prof. dr hab. Andrzej Borodo oraz prof. dr hab. Wiesława Miemiec. Stopień naukowy doktora nauk prawnych w dyscyplinie Prawo został nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego z dnia 25 czerwca 2015 r.

Stwierdzam, że kryterium formalne, o którym mowa w art. 219 ust 1 pkt 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zostało pozytywnie zweryfikowane.

III. Ocena dorobku naukowego co do osiągnięć naukowych stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny (Nauki Prawne)

1. Ocena monografii naukowej wskazanej przez Habilitanta jako znaczny wkład w rozwój dyscypliny

Jako osiągnięcie naukowe uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej, a tym samym spełniające kryteria określone w art.219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, została wskazana monografia naukowa pt *Publicznoprawne kary pieniężne o charakterze prewencyjnym stanowiące źródło dochodów budżetu państwa*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2022, ISBN 978-83-8291-387-3 ss. 636, (recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Mariusz Popławski, dr hab. Jacek Wantoch-Rekowski, prof. UMK.)

Oceniając monografię przyjęto następujące kryteria: wybór i znaczenie pojętej tematyki, poprawność w sformułowaniu celów oraz hipotez badawczych, zastosowaną metodologię badań, wykorzystane źródła prawa, orzecznictwo oraz piśmiennictwo, strukturę i merytoryczną treść monografii.

Odnosząc się do wyboru tematyki i oceny jej znaczenia w nauce prawa w szczególności prawa finansowego już na wstępie można ten aspekt monografii ocenić pozytywnie. Uczynienie z obszaru prawa finansów publicznych pola do naukowej eksploracji zasługuje na docenienie (wobec dominującego zainteresowania głównie tematyką podatkową w obszarze badań naukowych z zakresu prawa finansowego) tym bardziej, że tematyka została zakreślona w sposób niesztampowy i nowatorski. Autor monografii uczynił przedmiotem swoich badań owszem sankcyjne świadczenia pieniężne będące źródłem dochodów budżetu państwa, ale dookreślił ich kategorię, jako mające postać publicznoprawnych kary pieniężne o charakterze prewencyjnym. Takim zagadnieniem jeszcze nikt w polskiej nauce prawa finansowego nie zajmował się i nie prowadził badań naukowych z takim rozmachem i skutkiem. Oczywiście nie ulega wątpliwości, że problematyka sankcji w prawie, z racji na ich znaczenie społeczne (stały wzrost liczby i znaczenia budżetowego sankcji), jest przedmiotem zainteresowania szerokiego kręgu przedstawicieli doktryny i rozważana jest na różnych płaszczyznach i wymiarach w naukach prawnych. Jednakże wydaje się, że w obszarze prawnofinansowym poświęcono jej jak dotychczas zaskakująco mało miejsca, przy czym publicznoprawnymi karami pieniężnymi, będącymi przedmiotem monografii, w zasadzie nie zajmowano się w sposób kompleksowy w ogóle. Przychylam się do postawionej diagnozy przez Habilitanta, iż przyczyną tej luki w doktrynie może być lakoniczność materii ustawowej, brak precyzji i konsekwencji w uregulowaniu konstrukcji prawnej kar, ich znaczne rozproszenie, niejednorodność procedur, które mają do nich zastosowanie, a także niepriorytetowe znaczenie budżetowe. Te i inne przedstawione w monografii argumenty, doprowadziły do sytuacji, iż polskiej nauce prawa finansowego nie powstały opracowania, które podejmowały tę tematykę. Docenić, zatem należy dokonanie wyboru tematu pracy, który poprzedziło znalezienie przez Autora niszy w doktrynie prawa finansowego, co wskazuje z kolei na świetne merytoryczne przygotowanie Habilitanta, umiejętność prowadzenia samodzielnych badań i determinację w realizacji celów badawczych. Podkreślenia wymaga także samo ujęcie tematu badawczego. Autor w sposób przemyślany i adekwatny do stanu prawnego oraz stanu badań naukowych zmierzył się z tematyką o charakterze wielogałęziowym, jednocześnie w sposób wyraźny i konsekwentny

stawiając jako punkt odniesienia finansowopravny kierunek prowadzonych badań. Idealistyczne nastawienie Autora, iż ustawodawca winien w sposób racjonalny i konsekwentny, stworzyć system finansów publicznych przy konstrukcji struktury dochodów publicznych, dało asumpt do analizy szerokiego wachlarza kar pieniężnych stanowiących źródło dochodów budżetu państwa, a jednocześnie wymusiło selekcję materiału badawczego zmierzającą do zawężenia badań na kary realizujące cele prewencyjne. Biorąc pod uwagę interdyscyplinarność, wielogałęziowość, niejednorodność proceduralną, znaczne rozproszenie analizowanych kar pieniężnych, przy jednoczesnym ustaleniu punktów stykowych takich jak charakter prewencyjny mający na celu ochronę interesu publicznego, więc działania organów publicznych wymierzających kary, oceniane przedsięwzięcie naukowe mogło się udać tylko naukowcowi dojrzałemu, mającemu ogromną wiedzę i warsztat naukowy. Wybór tematu i jego znaczenie wymagało od Habilitanta dużej samodyscypliny, wiedzy, wycucia naukowego gdyż, jako pierwszy w doktrynie mierzył się z ustaleniem i oceną struktury prawnej rozproszonych, podejmowanych raczej niszowo w różnych gałęziach prawa instytucji, w celu stworzenia kompleksowego „portretu” prawnofinansowych kar pieniężnych o charakterze prewencyjnym zasilających budżet państwa.

Podsumowując stwierdzam, że argumenty Autora dotyczące wyboru tematu oraz bardzo skrupulatna delimitacja materii i systemowe podejście do analizowanych instytucji i instrumentów prawnych zasługują na w pełni pozytywną ocenę.

Odnosząc się do oceny poprawności w sformułowaniu celów oraz hipotez badawczych mogę stwierdzić, że korespondują one z zakreśloną w pracy tematyką badań. Habilitant głównym celem swoich badań uczynił ustalenie statusu finansowopravnego publicznoprawnych kar pieniężnych o charakterze prewencyjnym stanowiących źródło dochodów budżetu państwa. Realizacja celu głównego wymagała ustalenia i sukcesywnej realizacji także celów szczegółowych. Autor monografii dążąc do potwierdzenia uniwersalnego charakteru publicznoprawnych kar pieniężnych zastosował kryteria zwięzające dotyczące konstrukcji tych kar poprzez odniesienie się aksjologii, ewolucji, interdyscyplinarności, ekonomicznego i społecznego ich znaczenia, a także stosowanych procedur. Po pierwsze, celem szczegółowym było uporządkowanie wieloaspektowych zagadnień związanych z samym pojęciem kary i sankcji tak, aby można wywieść z uniwersalnych i historycznych instytucji ich status prawnofinansowy. Po drugie, w opracowaniu zmierzano do ustalenia i omówienia elementów struktury publicznoprawnej kary o charakterze prewencyjnym poprzez uwzględnienie różnych kryteriów podziału, funkcji, statystycznej analizy wpływów, czy podstaw aksjologicznych tych sankcji. Po trzecie, dążono

do wykazania złożoności rozwiązań prawnych dotyczących przesłanek wymiaru publicznoprawnych kar pieniężnych o charakterze prewencyjnym na etapie stosowania i egzekwowania prawa, przez co Autor podjął się weryfikacji poprawności obowiązujących rozwiązań ustawowych. Po czwarte, poprzez identyfikację obszarów, w jakich występują przedmiotowe kary pieniężne, Habilitant pragnął ukazać mozaikę: naruszeń (czynów bezprawnych) i wartości chronionych poprzez ich sankcjonowanie; organów zaangażowanych w wymiar owych kar, a także szeroki krąg podmiotów, od których te kary są pobierane. Piąty cel szczegółowy miał przybliżyć Autora do ustalenia kontekstu międzynarodowego, jakim było omówienie kar występujących w obcych porządkach prawnych, ich specyfiki funkcjonowania, zróżnicowania w ujęciu prawnobudżetowym, ustrojowym, społecznym, czy gospodarczym.

Przyjęte: cel główny i cele szczegółowe posłużyły Autorowi do sformułowania hipotez badawczych, których prawdziwość weryfikował w ocenianej monografii. Pierwsza z hipotez odnosiła się do fundamentalnego z punktu widzenia systemowej oceny kar pieniężnych zakwalifikowania ich, jako niedaninowe źródło dochodów budżetu państwa, czy też jako niepodatkowych należności budżetowych w rozumieniu ordynacji podatkowej. Druga hipoteza odnosiła się do ustalenia czy w przypadku omawianych kar pieniężnych cecha uniwersalizmu jest pochodną wielogałęziowego zastosowania kar, czy może jest ona tylko właściwa z prawnofinansowego punktu widzenia. Trzecia i czwarta hipoteza zmierza do weryfikacji aksjologicznego uzasadnienia nakładania kar pieniężnych i jego wpływu na charakter i konstrukcję tych kar, a także funkcje jakie są realizowane poprzez kary, w szczególności ich relacji do funkcji fiskalnej. Piąta hipoteza badawcza miała na celu weryfikację podstaw nakładania kar pieniężnych w systemowym kontekście realizacji i ważenia zasad zaufania obywatela do stanowionego prawa, a także dążeniu zapewnienia stabilności i bezpieczeństwa systemu finansów publicznych oraz uwzględnianiu potrzeb publicznych.

Zakreślona tematyka monografii, przyjęte cele badawcze, postawione hipotezy zdeterminowały wybór metod badawczych. Autor wykorzystał szeroki wachlarz metod właściwych dyscyplinie Nauk Prawnych, uzasadniając w pełni przekonywująco ich zastosowanie. Dominującą była metoda dogmatycznoprawna, dzięki której możliwe było przebadanie ustawodawstwa, literatury przedmiotu, a także praktyki stosowania prawa w szczególności orzecznictwa i działań organów administracji publicznej. Metodami uzupełniającymi były: metoda analityczna, historyczna, komparatystyczna. Podkreślić należy

nie tylko prawidłowość zastosowania metod badawczych, ale przemyślany sposób i celowość ich wykorzystania, a także pełną koherentność z hipotezami i celami badawczymi.

Pozytywnie oceniam wykorzystane źródła prawa, literaturę przedmiotu, powołane orzecznictwo i inne materiały. Wszystkie materiały zostały ujęte w przejrzystym i poprawnie sformułowanym wykazach. Źródła prawa podzielone zostały na akty prawa międzynarodowego i unijnego, akty prawa polskiego oraz zagraniczne akty prawa. Dołączono do wykazu źródeł prawa także „Inne” obejmujące materiały zagraniczne, uzasadnienia do ustaw, czy sprawozdania. W moim przekonaniu był to błędny zabieg, jako że są to owszem inne materiały, ale niemające statusu źródeł prawa w ujęciu konstytucyjnym.

Wykaz orzecznictwa przywołanego w pracy obejmuje zarówno orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, sądów administracyjnych, sądów powszechnych, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości UE, zagranicznych sądów i organów oraz komisji orzekających w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Na uwagę zasługuje zgromadzona i wykorzystana literatura przedmiotu (według moich wyliczeń obejmuje ponad 800 pozycji). Stanowią ją zarówno opracowania monograficzne, komentarze do ustaw, naukowe artykuły zamieszczone w czasopiśmie oraz publikacjach zwartych. W przeważającej ilości bibliografię tworzą opracowania w języku polskim, co jest uzasadnione nurtem prowadzonych badań, ale z uwagi na aspekty międzynarodowe podjęte w pracy, dla realizacji celów komparatystycznych wykorzystano także dzieła w języku francuskim, angielskim i niemieckim.

Zgromadzone materiały zarówno, co do ich ilości jak i merytorycznej jakości, a także sposób ich wykorzystania świadczy o wysokich kwalifikacjach badawczych Habilitanta, a także umiejętności w pełni samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Strukturalnie monografia składa się ze Wprowadzenia, pięciu rozdziałów merytorycznych, Wniosków, a także wymaganych w tego rodzaju pracach Wykazów, o których wyżej, w tym wykazie skrótów.

Rozdział I pt. *Status prawny publicznoprawnych kar pieniężnych*, poświęcony został ustaleniu terminologii podstawowych pojęć używanych w monografii, ich ulokowaniu w systemie prawa oraz w teorii prawa. Wskazanie na genezę publicznoprawnych kar pieniężnych stanowiących źródło dochodów budżetu państwa w Polsce umożliwiło Autorowi przeanalizowanie ewolucji kar pieniężnych, czyli historycznego uporządkowania ich funkcjonowania w okresie II RP, PRL oraz III RP. Nakreślony rys historyczny stanowi z jednej strony potwierdzenie konieczności podjęcia badań naukowych w przedmiocie kar pieniężnych skoro występowały one we wszystkich okresach historycznych XX i XXI wieku,

z drugiej zaś dopełnienie obrazu składającego się na charakter prawny tych należności. Niezwykle ważnym aspektem, w kontekście postawionych celów badawczych i hipotez, była delimitacja publicznoprawnych kar pieniężnych z innymi daninami publicznymi, w szczególności grzywnami, podatkami i opłatami. Podkreślenia wymaga fakt, że zabieg Autora zastosowany w pierwszym rozdziale nie ma bynajmniej na celu teoretyzowania czy odwzorowywania historycznych, czy współczesnych konstrukcji, ale zmierza do stworzenia podbudowy pod systemowe ustalenie w oparciu o wielowątkowe aspekty charakteru prawnego przedmiotowych kar. Zrealizowanie celu tego rozdziału wymagało od Habilitanta ogromnego zdyscyplinowania terminologicznego, wiedzy z zakresu nie tylko prawa finansowego, ale także innych gałęzi prawa, różniących się ujęciem metodologią, aksjologią i funkcjami. Co do zasady oceniam pozytywnie realizację tego rozdziału, ma on charakter porządkujący, wprowadzający i uściślający zakres przedmiotowy pracy. Nie uchronił się jednak Autor od drobnych potknięć i nieścisłości - choćby odwrotnego od przyjętego w doktrynie podziału na podmioty czynne i bierne prawa finansowego (s. 32). Zróżnicowanie kar pieniężnych i ich ujęcia w poszczególnych gałęziach prawa w aktach prawnych i doktrynalnej ocenie powoduje także, że czytelnik może mieć wrażenie pozornej sprzeczności. Dotyczy to na przykład ujęcia relacji kary pieniężnej do grzywny. Autor z jednej strony wyklucza utożsamianie kary pieniężnej z grzywną (s. 50), z drugiej twierdzi że jest to płynna granica (s.63). Tak jak wskazałam całą trudność tkwi w gałęzi prawa i mało transparentnym używaniu terminologii przez ustawodawcę, a za nim przedstawicieli doktryny. Podkreślam to nie dlatego, aby wytknąć błędy, ale żeby uwypuklić, że praca którą podjął Doktor Bożek wymagała od niego benedyktyńskiej cierpliwości, znakomitej znajomości zróżnicowanych gałęzi prawa, po to aby mógł w swoim dziele balansować pomiędzy sprzecznymi ujęciami terminologicznymi i wyprowadzić z nich „uniwersalność” charakteru prawnofinansowego kar. Doceniam także zabieg polegający na uwypukleniu treści stricte dogmatycznych i teoretycznych rozważaniach dotyczących aksjologicznego uzasadnienia kar, które nie ograniczały się bynajmniej do uwypuklenia wartości chronionych przez prawo finansowe (bezpieczeństwo finansowe państwa), ale szerszego ich ujęcia. Co w moim przekonaniu jest ważne, gdyż odnosi się do władczej ingerencji państwa w sferę indywidualnego statusu jednostek, jako reakcja na zachowania naruszające porządek prawny. Merytorycznie popieram stanowisko i konkluzję Autora, że kara pieniężna o charakterze prewencyjnym jest należnością niedaninową, w tym niepodaktową. Ustalenie to rzutuje z kolei na dalsze elementy, jakie składają się na wyjątkowy status prawnych tej należności.

W rozdziale II pt. *Struktura, funkcje i rodzaje publicznoprawnych kar pieniężnych o charakterze prewencyjnym stanowiących źródło dochodów budżetu państwa*, przedstawiona została owa struktura, ich funkcje, znaczenie fiskalne po stronie dochodów budżetu państwa w latach 2009–2020, a także rodzaje publicznoprawnych kar pieniężnych. Dojrzały i prawniczy sposób prowadzonych badań nakazał Autorowi przyjęcie punktu odniesienia w prowadzonej analizie. Odniesienie się przede wszystkim do Konstytucji, do zasad techniki prawodawczej pozwoliło zebrać i wyprowadzić uniwersalne wnioski, co do struktury kar pieniężnych ich miejsca i standardów legislacyjnych ujęcia przepisach prawa. Wielość tych kar wymusiła także selekcję materiału badawczego i ograniczenie analiz do administracyjnych kar pieniężnych. Słusznie Autor, mając też jak rozumiem w pamięci możliwości percepcyjne czytelnika, dokonał klasyfikacji tych kar biorąc pod uwagę ich funkcje, „beneficjentów publicznoprawnych”, organy wymierzające, podmioty będące ich adresatami, samoistność bądź pomocniczość, obligatoryjność czy fakultatywność, wysokość, ich walutę itd. Nie byłoby możliwe uporządkowanie kategorii i rodzajów kar, gdyby uprzednio nie zawarto w ocenianym rozdziale omówienia funkcji jakie pełnią. Rozważania zawarte w rozdziale drugim potwierdziły przyjęte założenie badawcze o niedaninowym charakterze omawianych sankcji. Przedstawione dowody naukowe, oceny Pana Doktora pozwalają na konstatację nie tylko o ogromnej ilości przedmiotowych sankcji i ich niejednorodnym charakterze, ale także niestety o bardzo dużej niekonsekwencji ustawodawcy. Ta niespójność uregulowań wykazana została na różnych płaszczyznach: zarówno co do sprecyzowania funkcji jakie pełnią poszczególne kary, poprzez niespójności aksjologiczne, aż wreszcie podmioty publiczne będące beneficjentami kar, organami wymierzającymi. Podkreślić należy, że obok waloru pozytywnego polegającego na wspaniałym polu eksploracji dla naukowców, te konkluzje mają raczej pejoratywny obraz polskiego ustawodawstwa. Nie łagodzi tej konkluzji udowodniony fakt, że kary te mają dla budżetu uboczny charakter, choćby z tego powodu, że jako sankcje jednak stanowią władczą ingerencję podmiotów publicznych w sferę życia jednostek.

Rozdział III pt. *Przesłanki wymiaru, poboru i egzekucja publicznoprawnych kar pieniężnych o charakterze prewencyjnym stanowiących źródło dochodów budżetu państwa* oraz rozdział IV pt. *Organy i podmioty właściwe w sprawach wymiaru publicznoprawnych kar pieniężnych o charakterze prewencyjnym stanowiących źródło dochodów budżetu państwa* oraz *zakres podmiotowy i przedmiotowy czynów bezprawnych związanych z tymi karami* stanowią konieczną i nieodzowną z dogmatycznego punktu widzenia analizę materialnoprawnych i proceduralnych przesłanek stosowania kar pieniężnych. Autor

monografii przedstawia je dla czytelności przekazu, ale także uzasadniając merytorycznie, w dwóch rozdziałach. Z jednej strony ukazuje, jakie przepisy należy zastosować do publicznoprawnych kar pieniężnych i na tej kanwie wykazuje niejednorodność w postaci możliwości stosowania ustaw szczegółowych, ustawy o finansach publicznych, kodeksu postępowania administracyjnego, ordynacji podatkowej. Słusznie wychodząc od wskazania podstaw prawnych, analizuje przesłanki wymiaru publicznoprawnych kar pieniężnych możliwość odstąpienia od ich nałożenia oraz ulgi w ich wykonaniu, warunków i tryby płatności, egzekucji i instytucji przedawnienia.

Kontynuacja *stricte* dogmatycznych rozważań w rozdziale IV skupiona została na organizacji poboru, czyli organy właściwych w sprawie wymiaru i nakładania publicznoprawnych kar pieniężnych. Autor wskazuje zróżnicowane organy właściwe, a ich ilość i odmienność charakteru prawnego zmusiła do wskazania, iż są to nie tylko organy, ale i podmioty. Myślę, że ten zabieg asekuracyjny nie był potrzebny. Można zadać pytanie: czy są zatem jakieś „podmioty” wymierzające kary pieniężne nie mające statusu organu? Wydaje się, że nawet, jeśli mamy do czynienia z różnymi podmiotami to one jak z resztą sam Autor przyznaje w sensie ustrojowo-prawnym lub funkcjonalnym są organami administracji publicznej. Rozważania dotyczące zakresu podmiotowego i przedmiotowego czynów bezprawnych, za które można wymierzyć publicznoprawną karę pieniężną, słusznie ograniczone zostały przez Autora do wybranych przykładów. Jednocześnie posłużyły owe przykłady do zaprezentowania specyfiki, ale też dynamiki prawodawczej odnoszącej się do kar. Niestety, wielość tych kar, ich zróżnicowany status prawny powoduje, iż czytelnik po znacznej części lektury może się poczuć zagubiony. Przyjęcie przez Autora koncepcji, iż poszczególne kary będą identyfikowane podstawą prawną, z której wynikają jest słuszne, ale nie daje niestety w odbiorze komfortu ich poznania i identyfikacji. Trudno czynić z tego zarzut, ale w przeciwieństwie do podatków, czy nawet opłat (które także są rozbudowane) stosowanie legalnych lub doktrynalnie nadanych nazw własnych znacznie ułatwia ich rozpoznanie i identyfikację. W ocenianej monografii muszę stwierdzić, żeby osiągnąć ten stan wiedzy należy bardzo skrupulatnie rozważyć każdą z analizowanych kar, odnosząc się do aktów prawnych je wprowadzających. Paradoksalnie, więc dzięki dziełu Pana Wojciecha Bożka, czytelnik poznaje charakter prawny, aksjologię, przesłanki materialne, procedury, itd. kar pieniężnych o charakterze prewencyjnym, ale nie może poznać ich pełnego katalogu. Ten aspekt potwierdza po raz kolejny, że opracowanie tego tematu było nie tylko pożądane i potrzebne, ale powinno być polem dalszych badań obarczonych ogromną odpowiedzialnością zaproponowania uporządkowania zastanego stanu prawnego.

Rozdział ostatni pt. *Kary pieniężne jako źródło dochodów publicznych w wybranych państwach Europy*, wzbogaca pracę o wątek międzynarodowy. Autor podjął w nim analizę kar pieniężnych w czterech europejskich państwach: Niemczech, Francji, Anglii, Danii. Jako uzasadnienie wyboru wskazanej grupy państw Autor wskazuje dwa argumenty. Pierwszy to zamiar odniesienia się do porządków prawnych, w których stosowane są podobne instrumenty prawne w sposób utrwalony, od wielu lat. Drugi argument bardziej przekonujący to wykazanie pewnych odmienności w stosowaniu kar pieniężnych zarówno w każdym z tych państw, jak i różnic z polskim systemem prawnym. Założeniem Autora było wskazanie na różnice i cechy wspólne. Badania komparatystyczne miały na celu weryfikację jakie znaczenie fiskalne, a co za tym idzie podłoże aksjologiczne mają kary pieniężne w Polsce na tle innych systemów prawnych i zmierzały do weryfikacji głównej tezy pracy o uniwersalnym znaczeniu kar pieniężnych. Rozważania tego rozdziału są wartościowe poznawczo, stanowią one bezwzględnie wartość dodaną pracy. Z jednej strony mogą one stanowić punkt odniesienia i wskazać kierunki zmian w polskim prawie np. kodyfikacja w niemieckim porządku prawnym, dzięki której odnotowujemy znaczne uporządkowanie materii. Z drugiej jednak strony rozpoznany w innych państwach stan rozproszenia, brak spójnego systemu, czy nawet brak oddzielenia sankcji administracyjnych od karnych pozwala na konstatację o pozostawieniu takiego systemu również w Polsce. Stąd ważna jest rola Habilitanta, który jako znawca materii może zaproponować drogę, jaką powinien pójść polski ustawodawca. Lekki niedosyt pozostawia fakt, iż na tym etapie pracy naukowej, jeszcze tak wyraźnie skryształizowanej koncepcji własnej Autor nie przedstawił.

Pracę zamykają wnioski *de lege lata* i *de lege ferenda* zamieszczone w miejscu klasycznego Zakończenia. Podział na dwie grupy wniosków jest poprawny metodologicznie i ze wszech miar uzasadniony merytorycznie. Zebranie najważniejszych wniosków płynących z rozważań dogmatycznych i przeprowadzonych analiz daje pełny i skompresowany obraz badań. Stanowi, bowiem bardzo skrupulatne odniesienie do celów i tez zaprezentowanych we Wstępie do pracy. Analiza wniosków *de lege lata* pozwala na ocenę, iż Autor osiągnął zamierzone cele, zweryfikował hipotezy, nadto wyprowadził postulaty zmian o charakterze systemowym, dogmatycznym, propozycje zmian legislacyjnych tak w ujęciu ogólnym, jaki i szczegółowym. Mogę z przekonaniem stwierdzić, że Habilitant rozwiązał oryginalny problem badawczy wnosząc do nauki prawa, w tym prawa finansowego, znaczny wkład poprzez usystematyzowanie, przeanalizowanie, dookreślenie charakteru prawnego kar pieniężnych o charakterze prewencyjnym stanowiących dochód budżetu państwa, jednocześnie otwierając nowe pole eksploracji w obszarze dochodów publicznych, które, o czym mam głębokie

przekonanie będzie przedmiotem dalszych badań. Jednocześnie nie mogę odmówić sobie przyjemności docenienia pracy pod względem metodologicznym. Została ona napisana zgodnie ze standardami metodologicznymi prac naukowych. Zawiera wszystkie niezbędne w moim przekonaniu elementy metodologiczne: treść rozważań uzasadniana jest na bieżąco postawionymi na wstępie celami badawczymi i hipotezami, docenić należy stałe odnoszenie się Autora w poszczególnych rozdziałach do kolejnych częściowych wyznaczonych uprzednio płaszczyzn rozważań, wreszcie przedstawienie wniosków częściowych, wniosków końcowych *de lege lata* i *de lege ferenda* daje obraz pracy metodologicznie zupełnej. Rozważania prowadzone są w sposób przejrzysty, dojrzały, poprawnym językiem, nie ograniczają się jedynie do relacji, ale zawierają krytyczną analizę z własnymi ocenami Autora.

Sumując, nie mam żadnych wątpliwości, że z merytorycznego punktu widzenia monografia być uznana jako spełniająca kryteria dzieła określonego w art. 219 ust 1 pkt 2 lit a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Nadto spełnia ona warunki formalne tj. została opublikowana przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a ww. ustawy, została także zrecenzowana przez dwóch samodzielnych pracowników naukowych reprezentujących dyscyplinę Nauki Prawne.

2. Ocena pozostałego dorobku naukowego składającego się na znaczny wkład w rozwój dyscypliny

Z przedłożonej do recenzji dokumentacji ujętej w załączniku nr 4 wynika, iż dorobek naukowy Habilitanta po uzyskaniu stopnia doktora jest obszerny i zróżnicowany, obejmuje on 66 prac o niejednorodnym charakterze. Zaliczają się do niego 2 monografie jednoautorskie (w tym opublikowana rozbudowana wersja rozprawy doktorskiej); udział w komentarzu naukowym do 28 artykułów ustawy o finansach publicznych oraz wersji wznowionej tegoż komentarza; opracowane 36 haseł do Wielkiej Encyklopedii Prawa, a ponadto 22 artykuły naukowe w tym 17 opublikowanych w języku polskim, a 5 w języku angielskim. Dodatkowo Pan Doktor jest autorem 34 rozdziałów w pracach zbiorowych, redaktorem 4 monografii. Habilitant jest także autorem ponad dwudziestu publikacji, które zostały opublikowane przed uzyskaniem stopnia doktora. Zgodnie z procedurami wszystkie publikacje przygotowane we współautorstwie opatrzone są wymaganymi oświadczeniami współautorów wskazującymi na ich wkład.

Z punktu widzenia merytorycznego poddany analizie dorobek wskazuje na skoncentrowaniu się Pana Doktora Wojciecha Bożka w swojej pracy naukowej na 5 obszarach badawczych. Są nimi:

- 1) Stabilność i bezpieczeństwo sektora finansów publicznych i zadłużenie publiczne.
- 2) Odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych.
- 3) Poręczenia i gwarancje udzielane przez Skarb Państwa i niektóre osoby prawne.
- 4) Środki publiczne- procesy gromadzenia i rozdysponowywania.
- 5) Wybrane problemy prawa ze szczególnym uwzględnieniem prawa rynku finansowego.

W ramach poszczególnych obszarów badawczych wyróżnić można jeszcze bardziej precyzyjnie nurty badawcze, które Habilitant szczegółowo prezentuje i omawia we wniosku. Najbardziej rozbudowanym obszarem badawczym jest bez wątpienia obszar drugi obejmujący zagadnienia związane z naruszeniem dyscypliny finansów publicznych, co jest też uzasadnione kontynuacją badań zapoczątkowanych przed uzyskaniem stopnia doktora.

Poziom merytoryczny przedłożonych w dokumentacji prac należy uznać za wysoki zarówno z uwagi na ich tematykę, znaczenie podejmowanych problemów w nauce i praktyce stosowania prawa. Większość prac na etapie wydawniczym poddawana była recenzjom niezależnych recenzentów. Poziom formalnoprawny także nie budzi wątpliwości prace publikowane były w uznanych (zamieszczonych na ministerialnych listach) periodykach lub opublikowane uznanych wydawnictwach.

Dodać wypada, że Pan Doktor dbał o upowszechnianie swoich badań poprzez czynny udział w konferencjach naukowych w liczbie: 7 konferencji międzynarodowych, 16 konferencji ogólnopolskich i lokalnych oraz bierny udział w 32 konferencjach. Publikacje i wystąpienia Pana Doktora są znane i cenione w środowisku naukowym prawa finansowego.

Aktywność naukowa Habilitanta została doceniona przez Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego, który dwukrotnie przyznał Panu Wojciechowi Bożkowi nagrody (II stopnia i I stopnia) za szczególne osiągnięcia naukowe (kopie w dokumentacji zał. nr 5).

3. Ocena istotności aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej

W ramach oceny tego kryterium należy wskazać, że Pan Doktor Wojciech Bożek jest zatrudniony nieprzerwanie na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego

od dnia 1 października 2015 r. W chwili obecnej zatrudniony jest na stanowisku adiunkta w Instytucie Nauk Prawnych USz. jako członek Zespołu Badawczego Prawa Finansowego. Odbył aplikację adwokacką i wynikiem pozytywnym zdał egzamin adwokacki.

W macierzystej jednostce naukowej na przestrzeni swojego zatrudnienia pełnił i nadal pełni szereg funkcji w organach władz uniwersyteckich, wydziałowych oraz wyodrębnionych jednostkach zajmujących się działalnością naukową lub jakością kształcenia.

W ramach oceny aktywności naukowej poza jednym ośrodkiem naukowym odnieść trzeba się do jego udziału w stażach naukowych w dwóch uczelniach zagranicznej i polskiej. Po pierwsze, z dokumentacji wynika, że Pan Wojciech Bożek odbył staż naukowy w Uniwersytecie Wileńskim, podczas którego zrealizował kwerendę w Vilnius University Library (15-23.08.2021 r.). Po drugie, pod opieką dr hab. Jacka Wantoch-Rekowskiego prof. UMK odbył staż na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika, na Wydziale Prawa i Administracji. Powyższe staże zaowocowały publikacjami ujętymi w dorobku Habilitanta i wykazanymi we wniosku, a także zdobytym doświadczeniem naukowym.

Poza aktywnością w naukowej jednostce macierzystej oraz ww. akademickiej współpracy zewnętrznej Pan Doktor współpracował naukowo z m.in. Polskim Towarzystwem Ekonomicznym, Stowarzyszeniem Amicus Facultatus Iuris Stettinensis, Polskim Stowarzyszeniem Ubezpieczenia Społecznego PSUS. Podejmował się wielokrotnie recenzji prac naukowych zarówno w wydawnictwach zwartych, jak i czasopismach. Jest członkiem redakcji dwóch czasopism. Brał udział w programach międzynarodowych, zespołach badawczych a także w gremiach eksperckich oceniających wnioski o finansowanie badań naukowych, przyznanie nagród naukowych i dydaktycznych.

We wniosku w sposób szczegółowy i w pełni wiarygodny przedstawił swoją współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Przejawiała się ona w szerokiej aktywności związanej ze stanowiskiem Dyrektora Centrum Analiz Prawnych Uniwersytetu Szczecińskiego, działalnością ekspercką i opiniodawczą, a także kierowaniem Uniwersyteckim Centrum Widzy o Dostępności. Odnotować można także współpracę Pana Doktora ze środowiskiem prawniczym w regionie i poza nim. Nie budzi także wątpliwości zaangażowanie i aktywność Pana Doktora na płaszczyźnie dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzującej naukę.

Biorąc powyższe pod uwagę nie mam wątpliwości, iż kryterium istotnej aktywności w powyższym zakresie zostało w pełni spełnione.

IV. Konkluzja

W świetle dokonanych w recenzji ustaleń stwierdzam, że zarówno oceniana szczegółowo monografia pt *Publicznoprawne kary pieniężne o charakterze prewencyjnym stanowiące źródło dochodów budżetu państwa*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2022, ISBN 978-83-8291-387-3 ss. 636, przedstawiona przez Pana Doktora Wojciech Bożka jako osiągnięcie naukowe w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego stanowi znaczny wkład Autora w rozwój nauki prawa. Jednocześnie pozostałe osiągnięcia wykazane i udokumentowane we wniosku zarówno, jeśli chodzi o tzw. pozostały dorobek naukowy, jak również inną aktywność naukową, a także działalność organizacyjną, dydaktyczną i popularyzatorską Habilitanta spełniają one łącznie przesłanki znacznego wkładu w rozwój nauki prawa oraz istotnej aktywności naukowej. Sumując stwierdzam z pełnym przekonaniem i jednoznacznie, że zostały spełnione ustawowe wymagania stawiane kandydatom do uzyskania stopnia doktora habilitowanego wskazane w art. 219 ust 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

W związku z powyższym rekomenduję Komisji Habilitacyjnej przedstawienie Radzie Naukowej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego mojej pozytywnej opinii w zakresie nadania Panu Doktorowi Wojciechowi Bożkowi stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie Nauki Prawne.

